

Kurdiyat

Yıl/Sal/Year: 2020
Sayı/Hejmar/Issue: 1
Sayfa/Page: 59-81

ŞÊX MUŞERREFÊ XINÛKÎ Û KESAYETA WÎ YA EDEBÎ

Nesim SÖNMEZ

PUXTE

Şêx Muşerrefê Xinûkî di sala 1926an da li bajarê Sêrtê li navçeya Berwarîyê li gundê Xinûkê ji dayîka xwe dibe. Di zaroktîya xwe da di medresa bavê xwe da bi hînbûna Qurana Pîroz dest bi xwendina xwe dike. Paşê di gelek medreseyan da dixwîne û îcazeta xwe digire. Piştî wergirtina îcazeta vedigere gundê xwe, hem dest bi melatîyê hem jî seydatîyê dike, ew di medresa xwe da gelek feqîyan perwerde dike, wan dixê rêya dînê Îslamê û miletê xwe. Ew ji ber hinek sedemên sîyasî ji bakûr derbasî başûr dibe û bi qedere du salan li Zaxoyê disekine. Di heman deme da diçe Hewlêrê û bi Şêx Kemalettînê Erbilî ra hevnasîyê datîne û dikeve terîqeta wî û dibe xelîfê wî. Xinûkî di sala 2008an da emrê Xwedê bi cih tîne û wefat dike.

Temenê Xinûkî di qada xwendin û nivîsandinê da derbas dibe û wî li pey xwe gelek berhemên payebilind hiştine û ew berhem dîyarîyî qada zanistîyê û miletê xwe kirine. Şêx Muşerrefê Xinûkî ne zimanê kurdî tenê zimanê erebî, farisî û tirkî jî bi têra xwe zanîbûye. Mirov dema berê xwe dide berhemên wî vê agahîyê bi awayekî zelal dibîne. Xinûkî kesayetek miletperwer û kurdîhez e. Ew di derheqê parastina zimanê kurdî da xemxar e, lewra wî berhemên xwe bi piranî bi zimanê kurdî nivîsandîye. Ji berhemên wî ya herî girîng dîwana wî ye. Xinûkî dîwana xwe bi çar zimanî yanê bi kurdî, erebî, farisî û tirkî nivîsandîye.

Di vê gotarê da emê jiyan, berhem û kesayeta edebî ya Şêx Muşerrefê Xinûkî bi hûrgulî bidin nasîn û bi taybetî jî li ser dîwana wî bisekinin û binirxînin.

Peyvên Kîlîfî: Şêx Muşerrefê Xinûkî, Dîwan, Sêrt, Berwarî, Medrese

59

Article Types / Makale Türü:
Research Article / Araştırma Makalesi
Received / Makale Geliş Tarihi: 22.04.2020,
Accepted / Kabul Tarihi: 22.04.2020
Doç. Dr. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yaşayan
Diller Enstitüsü nesimsonmez@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6315-6075>
DOI: 10.5281/zenodo.3895068

Atrf: Sönmez, N. (2020). "Şêx Muşerrefê Xinûkî û Kesayeta wî ya Edebî". Kurdiyat, 1, 59-81
Citation: Sönmez, N. (2020). "Sheikh Muşerref Khinokian and His Literary Personality". Kurdiyat, 1, 59-81

Şeyh Muşerref Hınûkî'nin Edebî Kişiliği

Özet

Şeyh Muşerref Hınuki 1926 yılında Siirt iline bağlı Pervari ilçesinin Hınuk Köyünde dünyaya. Tahsil hayatına babasının medresesinde Kur'an okumakla başladı. Daha sonra bir çok medrese de öğrenim görüp icazetini alır. İcazetini aldıktan sonra köyüne döner ve orada imamlık yapar. İmamlık görevinin yanında açtığı medreseler de öğrencilerin eğitimi ile meşgul olmak sureti ile halkına faydalı olacak bir çok insanın yetişmesine vesile olmuştur. Siyasi bazı nedenlerden dolayı genç yaşta Irak Kürdistanı'na göç eder ve Zaxo'da iki yıl kalır. O sıralarda Erbil'e de gider ve nakşibendi tarikatının Halidi Kolunun şeyhi olan Şeyh Kemalettin Erbilî ile tanışır. Daha sonra nakşibendi tarikatına girer ve Şeyh Kemalettin Erbilî'den icazet alır. Şeyh Muşerref Hınuki 2008 yılında vefat eder.

Ömrünün çoğunu okuma ve yazmaya vererek geçiren Hınuki ardında bir çok kıymetli eser bırakarak ilim ve edebiyat dünyasına katkı sağlamıştır. Kürtçe, Türkçe, Farsça ve Arapça bilen Hınuki'nin eserlerine bakıldığında onun hamiyetperver ve Kürtçe sevdalısı biri olduğu anlaşılmaktadır. Kürtçenin korunması ve geliştirilmesi konusunda çok hassas olan Hınuki'nin sorumluluk duygusu nedeni ile eserlerinin çoğunu Kürtçe yazmıştır. En önemli eserlerinden biri olan divanını ise Kürtçe, Arapça, Farsça ve Türkçe olmak üzere dört dil ile yazmıştır.

Bu makale de Şeyh Muşerref Hınuki'nin hayatı, eserleri ve edebî kişiliğine dair ayrıntılı bilgiler verilecek ve Divan'ı edebî açıdan irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Şeyh Muşerref Hınuki, Divan, Siirt, Pervari, Medrese

DESTPÊK

Rewşa Medreseyên Herêmê

Medrese, peyveke 'Erebî ye û ji lêkera "de-re-se" yê hatiye dariştin û tê wateya cihên ku têda ders tên dayîn¹. Bingeha medreseyê bi teqez kengê destpê kiriye hetanî vê gavê diyar nebûye, lê mirov dikare bibêje bingeha medreseyê xwe digîhîne serdema destpêkirina dîne Îslamê. Bi awayekî rêkûpêk cara yekem di serdema Dewleta Selçûqîyan da li Bexdayê ji aliyê Nîzamu'l-Mulk va Medreseya Nîzamiyeyê (1066–1067) tê avakirin û têda perwerde destpê dike². Medreseyên ku di herêmên Kurdistan da hatine avakirin, binyada xwe ji serdema destpêkirina Îslamê va digirin.

Di medreseyên Kurdistan da zimanê perwerdehiyê zimanê Kurdî bû. Ew kitêbên ku di medre-

SHEIK MUŞERREFÊ XINÛKÎ AND HIS LITERARY PERSONALITY

Abstract

Sheik Muşerrefê Xinûkî was born in Xinuk, a village of Pervari in Siirt in 1926. He began his education by reading Quran in his father's madrasa when he was a kid. Then he became a pupil in many madrasas and got his licence. After that he returned to his village and started to teach educate pupils so that they can be good mullahs for Islam doctrine and his nation. Because of some political reasons he went to Başûr and stayed in Zaxo nearly for two years. Meanwhile he met Sheik Kemalettin Erbilî in Hewlêr and attended his religious path. After a short time he became his calif. Finally he was died in 2008.

His life was full of educative affairs and many religious and literary works were after him. Not only kurdish, he knew some other languages very well such as turkish, arabic and persian. When looking into his works, it is very possible to be able to see that he was full of love for his nation and native language. As he was sensitive about his mother language, he produced many of his works in kurdish. His Dîwan is the most important of his works. He created his Dîwan in four languages- kurdish, arabic, persian and turkish.

Through this present we will introduce his literary personality with his life and works in a detailed way, especially evaluate about his Dîwan.

Key Words: Şêx Muşerrefê Xinûkî, Dîwan, Siirt, Pervari, Literature, Madrasa

1 İbn Manzûr, Cemaluddîn Muhammed b. Mukerrem, *Lîsanu'l-Arab*, (nşr. Abdullah Alî Kebîr, Muhammed Ahmed Hesbullah, Haşim Muhammed eş-Şazilî), Daru'l-Mearif, Qahîre, XV, 1360.

2 M. Halil Çiçek, *Doğu Medreselerinin Serencamı*, Beyan Yayınları, İstanbul, 2009, r. 15; Ziya Kazıcı, *İslam Eğitim Tarihi*, MÜİF Vakfı Yayınları, Çapa 4an, İstanbul 2016, r. 18.

seyên Kurdan da dihatin xwendin piraniya wan bi Erebî, hinekên wan jî bi Kurdî bûn, lê xwendin û şîrovekirina dersan ji sedî sed bi Kurdî bû. Seyda, kitêb bi Kurdî ji feqîyan ra şîrove dikirin û feqîyan jî bi Kurdî dixwendin û dersên xwe ji seydayên xwe ra vedigotin. Şêx Muşerref jî di medreseyan da bi Kurdî xwendiyê û bi Kurdî ders daye.

Mirov dema berê xwe dide rewşa medreseyên herêma Kurdan dibîne ku medrese di nava sê merheleyan da derbas bûne û ev merhele jî ji evxalên jêrê ne:

Medrese bi alîkariya rêveberên mîrektîyên kurdan, xizmeta perwerdehiyê berdewam kirine.

Alîkariya rêveberên dewletê ji bona medreseyan roj bi roj kêmtir bûye.

Alîkariya rêveberên dewletê bi temamî xilas bûye û medrese hatine qedexekirin³.

Dema ku medrese azad bûne û bi alîkariya rêveberên mîrektîyên Kurdan derketine, berhemên giranbuha diyarî dinyayê û Kurdan kirine. Bo nimûne; Îbn'î-Esîr (1160-1233) û Îbn'u'l-Îz Îsamîl Îbn Rezzaz el-Cezerî (?- 1206) ji van kesanin.

Medreseyên herêmê bi alîkariya rêveberên mîrektîyên Kurdan xebatên xwe berdewam kirine. Lê belê dema ku dever dikeve bin destê Dewleta Osmaniyan, karûbarên perwerdehiyê ji aliyê hikûmeta navendî va tête domandin û bi piranî deverên ku nêzîkî paytext bûne, wan zêdetir alîkarî ji hikûmetê girtine. Bo nimûne herêmên Rojava û Anatolyaya Navîn para herî mezin girtine. Ji aliyê din va di serdema Osmaniyan da ew kesên ku li herêmê desthilatdar bûne wan jî ji bo medreseyan û perwerdehiyê, alîkariyên xwe roj bi roj kêmtir kirine. Ji ber van sedeman medreseyan êdî, hêdî hêdî xwe ji bajaran vekişandine û berê xwe dane gundan. Mirov ji ber van sedeman ji bona vê serdemê jî dikare bibêje serdema paşdamayîna medreseyan⁴.

Li Tirkîyeyê, piştî îlankirina Cumhûriyetê di warê perwerdehiyê da gelek gavên hişk têne avêtin. Dev ji fikra azîneya rojhilatîyê tê berdan û azîneya rojavayîyan têne pejirandin. Mirov dikare bibêje dev ji fikr û ramana dîndariyê têne berdan û azîneyeke laîk û netewetî têne pejirandin. 3yê Adara 1924an da qanûnek bi navê "Tevhid-i Tedrisat/Yekserkirina Perwerdehiyê" tê derxistin û bi vê qanûnê Şer'îyê û Ewqaf Wekaletî/Wezareta Karûbarê Dîn û Weqfan û medreseyên têda perwerde dihatine kirin, têne girtin. Sedema girtina medreseyan ew bûye ku rêveberên Cumhûriyetê digotin perwerdehiya di medreseyan da perwerdehiyêke dînî ye û li dijî fikra rojavayî û Laîsîzmê ye. Wezareteke bi navê Wezareta Perwerdehiya Neteweyî têne sazîkirin û bi tevahî sazîyên perwerdehiyê bi vê wezaretê va têne girêdan.

Bi derxistina qanûna "Tewhid-i Tedrisat"ê û bi awayekî fermî girtin û qedexekirina medreseyan li herêma Kurdan zirareke mezin dide pergala perwerdehiyê. Li bajarê Sêrtê xwendina di medreseyan da gelek pêş ketibû û li her deverê belav bibû. Bi vê qanûnê çawa ku herêm zirarê dibîne, were jî bajarê Sêrtê zirarê dibîne. Hukûmeta Enqereyê, bi şiklekî taybet, medreseyên vî bajarî dişopîne û mufetişên ku ji aliyê Enqereyê va hatibûn wezîfedarkirin, bi raporên xwe herdem wan agahdar dikin. Lê belê her çiqas ev zor û zehmetî hebûn jî perwerdehiya di medreseyan da bi temamî xelas nebû. Hinek medreseyan guhertin di nav xwe da çêkirin û karên xwe berdewam kirin û hinekê wan jî li ser formata berê perwerdehiya xwe domandin⁵. Mirov dikare bibêje ev merheleya hanê jî merheleya sisêyan bû ji bona medreseyên Kurdan.

Êdî medrese nikarîbûn pergala xwe taze bikirana û di warê ilm û zanîstê da tiştên di dinyayê

3 Çiçek, "es-Sî'irdî, Molla Halil b. Hüseyin b. Halid el-Ömerî", *Uluslararası Siirt Sempozyumu*, İzmir 2007, r. 372.

4 Çiçek, "es-Sî'irdî, Molla Halil b. Hüseyin b. Halid el-Ömerî", r. 372-373.

5 M. Edîp Çağlayan, "Siirt ve Çevresindeki Medrese Eğitimi", *Uluslararası Siirt Sempozyumu*, İzmir 2007, r. 669.

da diqewimîn kê m xebera wan jê çêdibûn. Medrese êdî bi tenê mabûn cihê serf û nehwa zimanê Erebi yanê ilmên fennî nedihatîn xwendin. Ev jî ji aliyê perwerdehiyê va bû sedema paşdemayîna Kurdistanê.

Ev guhertinên ku ji aliyên hukûmeta Enqereyê va di aliyê perwerdehiyê da têne çêkirin, di derbareyî medreseyan da, li ser gelê herêmê û Sêrtê tesîreke neyînî çênake; berevajî hezkirina medreseyan her diçe zêdetir dibe. Medreseyan di nav van zor û zextên dijwar da bi hezkirin û alîkariya gel karûbarên xwe hinek caran bi dizî û hinek caran jî bi aşkere berdewam kirine. Bi qasî ku me tespît kiriye, îro halê hazir li Sêrtê 9-10 medrese perwerdehiya xwe berdewam dikin. Ji van medreseyan her yekî bi şiklekî fermiyet bi dest xistiye û karûbarên xwe didomîne. Sazgehên ku ji bona perwerdehiyê bi terza rojavayê û bi azîneya laîk hatin avakirin, ji hêla gel va zû zû nehatine qebûl kirin û rexbeteke biqîmet nedîtine. Ev nêrîna hanê gelek salan berdewam kiriye û zirareke mezin daye zarokên Kurdan. Lewra ew zarokên diçûn medreseyan dixwendin û ji seydayên xwe îcazet distandin û diketin qada kar û xebatê, didîtin ku ew îcazeta di destê wan da li cem dewletê tu wateyakî wê tune ye. Êdî gel van salên dawiyê zarokên xwe hindik dişînin medreseyan ji bo ku di warê fermiyetê da tu qîmetek ji bona wan nemaye. Ev yek jî li gelek deveran bû sedema girtina medreseyan. Helbestvan û rewşenbîrên mijara me Şêx Muşerref jî yek ji wan kesan e ku di bin şert û mercên evqas giran da di medreseyan da xwendiyê û bûye yek ji seyda û alimê herêmê.

1. JIYANA ŞÊX MUŞERREFÊ XINÛKÎ

1.1. Navê Wî û Malbata Wî

Şêx Muşerrefê Xinûkî, di sala 1926an da li bajarê Sêrtê li navçeya Xesxêrê/Berwarî (Pervarî) li gundê Xinûkê (Güleçler) tê dinê. Dayîka wî, navê wî lê dike Muşerref. Navê bavê wî Şêx Es'edê Sanî (duduyan) ye, ew jî kurê Şêx Mistefa, ew jî kurê Şêx Es'edê Ewwel e.

Şêx Muşerref, li cem bavê xwe Şêx Es'edê Sanî dest bi xwendina xwe dike. Li gorî medreseyan Kurdan piştî xitimkirina Quranê, Mewlûda Melayê Bateyî, Nûbihara Piçûkan ya Şêx Ehmedê Xanî û Nehcu'l-Enama Mela Xelîlê Sêrtî ya bi Kurdî, dest bi kitêba bi navê 'Izziyeyê dike û li cem bavê xwe hetanî digêhêje kitêba bi navê Camiyeyê dixwîne. Lê di vê navberê da hinek caran li cem seydayê Mela Ebdullahê Saruhî jî dixwîne û paşê diçe gundê 'Eynikê û ev gund girêdayî bi navçeya Misirci/Gurdilanê (Kurtalanê) ye, li cem seydayê Mela Teyyîbî, ku ji malbata seydayê Mela Xelîlê Sêrtî ye, dixwîne.

Di 16 saliya xwe da diçe gundê Helenzeyê, di medreseya Mela Ebdulhekîmê Helenzî da xwendina xwe berdewam dike. Mela Ebdulhekîmê Helenzî, kurê Mela Hesenî ye, ew jî kurê Mela Mustefa ye, ew jî kurê Mela Xelîlê Sêrtî ye. Helenze, gundek girêdayî bi Sêrtê va bûye û aniha jî bûye taxek ji taxên bajêr û bi Tirkî jê ra dibêjin Bağtepe. Şêx Muşerref û birayê xwe Şêx Munewwer û kurmetê xwe Mela Tahayê Saruhî, bi hev ra di sala 1942an da têne Helenzeyê û li cem Mela Ebdulhekîmê Helenzî dibine feqî û wê demê Mela Bedreddînê Tilloyî jî li wê derê feqî bûye.

Şêx Muşerref, hinek dersên cem'u'l-cewamî'ê li cem Şêx Mustefayê Hemzewî dixwîne. Şêx Mustefayê Hemzewî ji Seyidê Hemzewiyan e û ji Şêx Hemze el- Kebîr Tilloyî hatiye nîsbetkirin.

Şêx Muşerref, xwendina xwe ya dawî, hinekî li cem seydayê Mela Ebdulhekîmî û hinekî jî li cem bavê xwe Şêx Es'edî xwendiyê û ji herduyan jî icazet wergirtiye.

Şêx, kitêbên rêzê yên ku di medreseyan Kurdan da têne xwendin, bi tamamî bi dersinî neqandandine, lê seydayên wî gotinê ku tu mutale'eyê bike bes e û êdî nehewceye tu bi awayê der-

sxwendinê van kitêban bixwînî û îcazeta wî danê.

Şêx Muşerref du caran zewiciye. Jina wî ya ewil; keça Şêx Muhemmed Salihê Arvasî û neviyê Şêx Fehmî Arvasî, Safiye Xanim e. Şêx Muşerref kurê xwarziya Şêx Muhemmed Salihê Arvasî ye; yanê Safiye Xanim keça xalê wî tê hesibandin. Daweta wan di sala 1946an da dibe û ji vê zewaca wan Xwedê bi navê Muhemmed Nazim û Muhemmed Asim du kur û keçek bi navê Cennetî Xanim danê.

Şêx Muşerref di sala 1961ê da cara duduyan dizewice û keça Mela Xelfîlê Tillowî Ebbasî ji malbata Feqîrullah tîne. Ji vê zewacê jî bi navê Muhemmed Şîfa, Muhemmed Wefa, Ebdullah, Muhemmed Seîd û Muhemmed Samî pênc kur û pênc keç dibin.

Ew, piştî qedandina xwendina xwe û zewaca xwe bi qedere 3-4 salan firar dike û ji Sêrtê derdikeve, diçe Başûrê Kurdistanê li gundekî bajarê Zaxoyê bi navê Berzûran bi cih dibe. Sedema çûyîna wî ya Başûrê Kurdistanê herî baş Xwedê.

Lê ev xerîbiya wî zêde berdewam nake; ji ber ku xerîbî jiyaneke bi zor û zehmet e, ew jî him bêriya dayîk û bavên xwe dike, him jî bêriya dost û yarên xwe dike. Bavê wî Şêx Esedê Sanî, diçe deşta Silopiya û çend kesan dişîne pey wî û ew jî him naxwaze bavê xwe bişkêne û him jî zêde bêriya dost û hevalên xwe weke Mela Bedreddîn dike û vedigere war û welatê xwe.

Şêx Muşerref, piştî ku leşkeriya xwe diqedîne, li Berwariyê li gundê Rubarê (Yeniaydin) dest bi melatiyê dike. Li vî gundî medreseyekê vedike û têda dest bi dersdayîna feqîyan dike. Şêx, li Rubarê di navbera dîroka 1953-1977an da melatî û seydatiyê dike. Bavê wî, Şêx Esedê Sanî, li gundê Xinûkê karûbarên irşada miletî dikir û di sala 1967an da wefat dike û li dewsa wî kurê wî, Şêx Munewwer rûdine û karê bavê xwe berdewam dike û di sala 1977an da ew jî wefat dike. Piştî wefata birayê wî Şêx Munewwer, ew ji gundê Rubarê vedigere gundê xwe Xinûkê û li wir di şûna bavê xwe da, dest bi melatî û seydatiyê dike û hetanî diçe ber rihma Xwedê li gundê xwe jiyana xwe ya mayî didomîne.

Şêx Muşerref, ji ehlê terîqeta Neqşebendiyan ji şaxa Xalidiyan e û peyrewê Şêx Mustafa Kemalê Erbîlî ye. Li vê derê em dixwazin bi kurtasî behsa tesewufê û terîqeta Neqşebendiyan bikin.

Tesewuf, peyveke ‘Erebî ye û koka xwe ji lêkera “şe-we-fe”yê digire û tê wateya lixwekirina cilûbergên hirî⁶. Weke têgeh jî tê wateya di navbera Xwedê û evdê wî da pêkhatina bûyera ih-sanê⁷.

Fikra tesewufê, ew fikre ku di reseniya xwe da ‘eşqa Xwedê di xwe da dihewîne û tetbîqkirina ew esasên bingehîn yên ku ji Adem Pêxember hetanî Hezretî Muhemmed bi tevahî pêxemberan anîne û dûrketina ji hemû rengên şirk û kufrê ye⁸.

Armanca me li vir ne ew e ku em dût û dirêj qala mijara tesewufê bikin. Ji ber ku Şêx Muşerref neqşebendî ye me xwest em bi kurtasî behsa terîqeta Neqşebendîtiyê, Mewlana Xalidê Şehrezorî û Şêx Mustafa Kemalê Erbîlî bikin. Ka gelo Şêx Muşerref çawa bûye peyrewê vê terîqetê.

Terîqeta Neqşebendiyan, navê terîqeta ku ji aliyê Bahauddîn Muhemmed el-Buxarî (1318-1389) va hatiye sazkirinê ye. Ev terîqeta hanê bi awayekî misoger, girêdayî Qur’anê û Sunetên

6 İbn Manzûr, XXVIII, r. 2527.

7 Ethem Cebecioglu, *Tasavvuf Terimleri ve Değimleri Sözlüğü*, Rehber Yayıncılık, Ankara 1997, r. 690.

8 Kavak, r. 2-3.

Hizretê Muhemmed bûye, lewra, di navbera bisilmanan da bi awayekî berfireh belav bûye. Şahê Neqşebend vê terîqatê wiha pênase dike: “Rêya me, rêyeke were ye ku zor tê dîtin, xelegeke zexm e, armanc bi tenê destgirtina sunetên Resûlê Xwedê ye û şopandina rêya sehabiyên wî ye. Selat û selam li ser Resûlê Xwedê û sehabiyên wî be⁹.”

Ji serê sedsala XIXan vir da li herêma Kurdistan û di dewleta Osmaniyan da şaxa terîqeta Neqşebendiyan ya Xalidîtiyê her diçe berbelav dibe. Ev jî bi alîkariya Mewlana Xalidê Bexdadî Şehrezorî, bûye. Ew damezirînerê şaxa Xalidiyan e û di sala 1193/1779an da li Senceqa Şehrezorê li bajarokê Qeredaxê hatiye dinyayê. Di sala 1805an da diçe heca xwe dike û li wir eleqeyê wî bi tesewufê ra çêdibe û bi vê wesîleyê diçe Hindistanê, bajarê Dilhê, cem Şêxê Neqşebendiyan; Şêx Ebdullah Dilhewî û dibe murîdê wî. Piştî vegera ji Dilhê, tê bajarê Silêmaniyê û Bexdayê, karê îrşadê berdewam dike. Şehrezorî, di sala 1823yan da koç dike, diçe Şamê û karê xwe li wê derê berdewam dike û di sala 1827an da emrê Xwedê bi cih tîne û li ser girê Kasiyûnê, tê veşartin¹⁰.

Di derbareyî jiyana Şêx Muşerref da çawa li jor derbas dibe, ev ji bo ku ji xwe ra murşîdekî bibîne, ji Sêrtê derdikeve û diçe Başûrê Kurdistanê, li gundekî bajarê Zaxoyê bi navê Berzûrî bi cî dibe. Ew di dema çûyîna xwe ya Zaxoyê da diçe Hewlêrê/Erbîlê û li wir Mustefa Kemaleddînê Erbîlî jî dibîne û wî ji nêz va nas dike.

Çawa li jorê jî derbas dibe Şêx Muşerref, îcazeta xwe ya ilmî ji Mela Ebdulhekîm, ji bavê xwe û ji hin alimên din girtiye û were jî îcazeta xwe ya terîqetê jî ji du kesan wergirtiye. Wî, cara ewil ji Şêx Mustefa Kemaleddînê Erbîlî, wî jî ji bavê xwe Şêx Ebabekir Xiyaseddîn, wî jî ji Şêx Osmanê Tiwîleyê û wî jî ji Mewlana Xalidê Şehrezorî wergirtiye. Xinûkî, cara duyem ji bavê xwe Es'edê Sanî îcazeta terîqetê wergirtiye, bavê wî jî îcazeta xwe ya terîqetê ji bavê xwe Şêx Ebdullah wergirtiye. Bavê wî jî bi rêya Baseretê digêhêje Mewlana Xalidê Neqşebendî¹¹.

Şêx, di dawiya temenê xwe da bi nexweşiya kezebnetêrêkirinê (penceşêra kezebê) dikeve û demekê di nexweşxaneyê Sêrtê da radizê û tedawî dibe. Di wesiyeta xwe da dixwaze ku wî, di goristana Şêx Silêmanê ku têda Mela Xelîlê Sêrtê (1754-1843) metfûn e, were definkirin. Şêx Muşerref, di 83 saliya xwe da di 19ê Adara 2008an da emrê Xwedê bi cih tîne û di 20ê Adara 2008an da li Mizgefta Sukê ya Sêrtê Mela Bedreddîn Sancar limêja cenazeyê wî dike û bi girseyeke gelek mezin cenazeyî wî dibin û di goristana Şêx Silêman da, li nêzîkî gora Mela Xelîlê Sêrtî defindikin¹².

Şêx Muşerref, jiyana xwe di xizmeta dînê xwe û miletê xwe da borandiye û bi sedan feqî dane xwendin û li pey xwe bi dehan berhem hiştine. Şêx Muşerref, mirovekî zana, ronakbîr, edîp, mûderis, şêxê terîqetê, piştî bavê xwe mezinê malbata xwe û gundê xwe, aqilmend û rihspiyê herêma Berwarî û Sêrtê bûye. Ew; mirovekî bi edeb, ciwanmerd, dilnizm û nefspîçûk, dilsoz û sozdar bûye. Wî gelek zêde ji ilm û zanistiyê hez kiriye. Bo nimûne di vê malike da di derheqê zanistiyê da evha dibêje:

Ferqa însanî ji heywanî xwendin û edeb

Mirovê xwenda şîrîn e çî 'ecem bî çî 'ereb¹³

9 Kavak, r. 2-3.

10 Ebdulkerim Muhammed el-Muderrîs, *Ulemauna fi xizmetî'l-îlîm ve'd-dîn*, (nşr. Muhammed Alî el-Qeredaxî, Bexdad 1983, Daru'l-Hurriye, r. 185-187.

11 M. Xalid Sadîni û Tehsîn Doskî, *Şêx Muşerrefê Xinûkî û Şairên Malbata Wî*, Çapxana Parêzgeha Dihokê, Çapa Êkê, Dihok 2013, r. 16-24; Adnan Demîrcan, *Ihsan Sureyya Sırma, Pervariden Parise*, Weş. Beyan, İstanbul 2018, r. 59-61.

12 Adak Abdurrahman "Edîbê Mezin Şêx Muşerrefê Xunûkî Çû Rehma Xwedê", *Nûbihar*, h. 104, 2008. r. 27.

13 Nesim SÖNMEZ, *Dîwana Şêx Muşerrefê Xinûkî (Metn&Lêkolîn)*, Weşanên Seyda Kîtabevî, Ankara 2018, r. 282.

Şêx Muşerref, kêfxweş û rûgeş bûye. Mirov dema berê xwe dide helbestên wî vê yekê bi awayekî zelal dibîne. Weke mînak:

Tû gihan e sêv xuyan e vê bizane ey lebîb

Derdê zik derdek giran e pir gêrîb û pir 'ecîb¹⁴

Şêx Muşerrefê Xinûkî, di malikekî dinda jî evha dibêje:

Dilê min çayekê mehbûb û taze

Li ser kehniya rezan îşev dixwaze¹⁵

Şêx Muşerref, rewşenbîrekî piralî bûye. Wî li gel zimanê Kurdî; zimanê Erebi, Farisî û Tirkî jî zanibûye. Lewra wî bi çar zimanan helbest nivîsandine û agahiya wî ji edebiyata klasîk baş hebûye. Dema mirov li dîwana wî ya çarzimanî dinihêre, bi awayekî aşkere vê yekê dibîne.

2. BERHEMÊN ŞÊX MUŞERREFÊ XINÛKÎ

Şêx Muşerref, ji warê siyasî va di demeke dijwar da ji dayîk dibe. Lewra Komara Cumhûriyeta Tirkiyeyê, nû hatiye damezrandin û gujiguj û qîjiqîjqa bayê nijadperestiyê di temamê welêt da deng vedide. Rêvebirên Cumhûriyetê, ew kesên ku di komarê da jiyana xwe berdewam dikin, giştikan weke Tirk dihesibînin û dibêjin ev welatê hanê bi tenê welatê Tirkan e. Çawa wezîrê perwerdehiyê Mahmut Esat Bozkurt (1892-1943) dibêje *“Ew kesên ku dibêjin em ne Tirk in mafê wan tenê koletî ye.”*¹⁶ Zimanê Kurdî tê qedexekirin, ew kesên ku bi zimanê dayîka xwe qise dikin û dinivîsin, tene cezakirin û wan dikine heps û zîndan. Her weha medrese tene girtin û xwendina dînî jî tê qedexekirin.

Di nav ev şert û mercên dijwar da Şêx Muşerref, hinek caran bi dizî, hinek caran jî bi aşkere berhemên xwe nivîsandine. Xinûkî, zimanê Kurdî, Erebi û Farisî bi awayekî baş zanibûye û bi van zimanan berhem dane. Şêx, bi zimanê Tirkî jî zanibûye, lê çawa İhsan Sureyya Sirma jî dibêje wî zêde bi Tirkî qise nekiriye; ango baş nizanibûye¹⁷. Dema kesên tenê bi zimanê Tirkî zanibûne û hatine ziyareta Xinûkî, wî bi Kurdî qise kiriye û yê devdora wî jî wergerandine Tirkî. Kurê wî Abdullah Ozcan dibêje: *“Tirkiya bavê min pir hindik bû û axaftina wî bi zimanê Tirkî, ji wî ra gelek zehmet bû.”*

2.1. Dîwan

Dîwana Şêx Muşerrefê Xinûkî, pîrzimanî ye. Di dîwanê da ji 200î zêdetir bi 'Erebî, 78 helbest bi Kurdî, 10 helbest bi Farisî û helbestek jî bi Tirkî ye. Helbestên bi 'Erebî di dawîya dîwanê da ne, yê Kurdî, Farisî û Tirkî jî di serê dîwanê da ne û tevlihev in. Dîwana Şêx Muşerref, dîwaneke muretteb nîne; yanê li gorî rêza qafiyeyê nehatiye nivîsandin.

Ji bo ku mijara me bi tenê li ser helbestên Xinûkî yê bi Kurdî ne, me agahî bi tenê di derbareyê helbestên wî yê Kurdî da dane. Şêx Muşerref, helbestên xwe li gorî elifbêya Erebi bi temamê herfan nenivîsandine û bi sêzdeh (13) herfên Erebi û bi herfeke (1) Kurdî (ç/ê) nivîsandine û hejmarê helbestên ku bi herfa Kurdî hatine nivîsandin jî şeş (6) in. Me di tabloya jêrê da helbestên

14 SÖNMEZ, r. 282.

15 SÖNMEZ, r. 282

16 Burhanettin Duran, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM-XIX. Dönem (1991-1995)*, TBMM Kültür Sanat Kurulu Yayınları, No: 15, (2012), I, 115.

17 Adnan Demircan, *İhsan Sureyya Sirma, Pervariden Parise*, Weş. Beyan, İstanbul 2018, r. 26.

Kurdî ji aliyê herfa qafiyeyê, ji aliyê hejmara helbestên ku bi heman qafiyeyê hatine nivîsandin û ji aliyê hejmara wan va dane.

Şêx Muşerrefê Xinûkî, helbestên xwe yên Kurdî bi şeş (6) cureyan nivîsandine. Helbestên ku di dîwanê da cih girtine ne bi nîzamî ne, tevlihev in. Cureyên helbestan bi vî şiklî cih digirin: 27 qesîde, 11 xezel, 15 mesnewî, 17 murebbe', 1 muxemmes û 7 yekmalik in.

Dîwana Şêx Muşerref, li gorî nusxeya ku me ji xwe ra weke bingeş girtiye ji 228 wereqeyan pêk tê û bi çar zimana ye. Têda helbestên Kurdî, Farisî, Erebi û Tirkî hene. Di dîwanê da ji 200î zêdetir helbestên Erebi, 78 helbest Kurdî, 10 helbest Farisî û helbestek jî bi Tirki ye. Gelek helbestên wî jî wenda bûne û hetanî vê gavê nehatine dîtin.

Cureyên helbestan; qesîde, xezel, murebbe', muxemmes û mufred in. Ev berhema mijara me ye û em ê bi hûrgilî li serê bisekinin. Destxeta vê berhemê li cem malbata Şêx Muşerrefê Xinûkî ye.

2.2. Kitêba Hacî Ehmedî

Berhem, bi zimanê Kurdî ye, bi destxeta nivîskarî hatiye nivîsandin û ji 105 wereqeyan pêk tê. Şêx, di vê berhemê da qala şêxên terîqeta xwe dike û ya herî muhim ev e ku Şêx Muşerref, kesê yekem e ku silsileya şêxên terîqeta xwe bi Kurdiya zaravayê Kurmancî nivîsandiye. Lewra hetanî vê gavê nehatiye tesbîtkirin ku di nava şêxên Kurdan da kesekî silsileya şêxên terîqeta xwe bi Kurdî nivîsandiye, yan bi Erebi yan jî bi Farisî nivîsandine.

Şêx, di vê berhemê da çend bîranîn û zanînen xwe di derheqê bavê xwe û birayê xwe Şêx Muşerref da tîne zimên. Destxeta vê berhemê li cem malbata Şêx Muşerrefê Xinûkî ye.

2.3. Kitêba Mela Eledînî

Ev berhema hanê weke nameyekê ye, ji 117 wereqeyan pêk tê û destnivîsa Şêxî bixwe ye. Naveroka berhemê li ser îtiqad û eqîdeyê ye. Şêx, di berhemê da, ji bona ehl û merivên xwe û peyrewê xwe Mela Eledînî, bi awayekî şîretî/dîdaktîk nivîsandiye. Destxeta vê berhemê li cem malbata Şêx Muşerrefê Xinûkî ye.

2.4. Tehiyetu'l-Etfal

Berhem, bi awayekî menzûm hatiye nivîsandin û ji 64 beytan pêk tê. Berhem, bi eslê xwe zanîn mijara zurûfê, li ser Nehwê ye. Şêx, ji bo ku feqî vê kitêbê bi awayekî hêsan ji bere bikin, ev mijar bi têşeya nezmê nivîsandiye. Destxeta vê berhemê li cem malbata Şêx Muşerrefê Xinûkî ye.

2.5. Şerha Luccetu'l-Esrarê

Berhem, bi eslê xwe berhema Mewlana Camî ye û bi zimanê Farisî ye. Şêx Muşerref şerha berhemê çêkirîye. Şêx, şerha xwe bi awayê kevneşopiya klasîk nivîsandiye, yanê, li binê her beytekê şerha wê bi Erebi nivîsandiye. Destxeta vê berhemê li cem malbata Şêx Muşerrefê Xinûkî ye.

2.6. Mektûbat

Ev berhem bi tevahî ji nameyan pêk tê û destnivîs ji 217 wereqeyan pêk tê. Şêx, ev name ji bona dost û hevalên xwe nivîsandine. Destxeta vê berhemê li cem malbata Şêx Muşerrefê Xinûkî ye.

2.7. Eyyuhe'I-Weled

Şêx Muşerref, ev berhem ji bo kurê xwe Muhemmed Wefa nivîsandiye. Naveroka vê berhemê şîret in.

3. KESAYETIYA EDEBÎ YA ŞÊX MUŞERREFÊ XINÛKÎ

Şêx Muşerref, di gelek medreseyan herêmê da xwendiyê û ji gelek alim û zanayan herêmê ders girtiye. Wî, him di warê ilmê îlahiyatê da û him jî di warê ilmê edebiyatê da cihekî gelek girîng girtiye. Gelek alim û zana li ber çoka wî rûniştine, xwendine û wî gelek berhem li dûv xwe hiştine. Berhemên wî bi piranî bi Erebî ne û ji wana çend heb jî bi Kurdî ne. Berhemên wî hinek bi têşeya nesrê û hinek jî bi têşeya nezmê hatine ristîn.

Şêx Muşerref, ehlê tesewufê ye û peyrewê Mewlana Xalidê Şehrezorî ye. Ji aliyê zimanî va wî zimanekî xwerû û zelal bi kar aniyê. Mirov, berhemên wî bi awayekî hêsan fêhm dike.

Kesayeta Şêx Muşerrefê Xinûkî ya edebî, bêguman bi dîwana wî ya çarzimanî da derdikeve holê. Mirov, dikare Dîwana Şêx Muşerrefê Xinûkî ji hinek aliyan va girîngtirîn diwanên edebiyata Kurdî ya Kurmancî bihesibîne. Lewra dîwan, bi çar zimanan hatiye nivîsandin. Ev yeka hanê ji bo edebiyata Kurdî da tiştekî gelek muhim e. Ji aliyê cureyan helbestan va yê ku di dîwanê da bi zaravayê Kurmancî cih girtine jî ji mesnewî, xezel, qesîde, murebbe', muxemmes û yekmalikan pêk tên. Bi rastî bi vî rengî dîwanên ku bi zaravayê Kurmancî hatine nivîsandin zêde nînin. Naveroka helbestan bi piranî ne't, munaceat û nisîhetin. Nusxeya dîwanê ya eslî di destê me da tune ye; yanê destxeta helbestvanî wendaye. Lê belê du nusxeyên dîwanê hene û herdu nusxe jî di bin kontrola muellîf ra derbas bûne. Ev agahiya hanê ji bo lêkolîneran gelek muhim e. Şêx Muşerrefê Xinûkî, dema helbestên xwe nivîsandine, li derkenarên wan da di derheqê helbestên xwe da hinek agahî dane. Ev agahî ji bo têgihîştina helbestan karekî gelek girîng e. Weke mînak; di serê hinek helbestan da ew helbest ji bo kê nivîsandibe di derkenarê wereqeyê da agahî dane. Bi vî rê û rêbazê em têdigêhêjin ku ev helbest ji bo filankesî-bêvankesî hatiye nivîsandinê.

3.1. Zimanê Wî

Şêx Muşerrefê Xinûkî, di helbestên xwe da zimanekî sivik û zelal bi kar aniyê. Mirov, dema berê xwe dide helbestên wî, dibîne ku him peyvên gel him jî peyvên edebiyata klasîk cih girtine. Ev jî dide xuyakirin ku agahiya Şêx, him ji çanda gel heye him jî ji edebiyata klasîk heye.

Xinûkî, ji bo ku ehlê medreseyan ye, ew jî weke alim û zanayan medreseyan di warê zimanî da şareza bûye. Lewra, wî di dîwana xwe da bi çar zimanan; yanê bi zimanê Kurdî, Erebî, Farisî û Tirkî helbest nivîsandine. Mirov, dema li helbestên wî dinihêre bi awayekî aşkere dibîne ku di bikaranîna zimanê Kurdî, Erebî û Farisî da gelek serkeftî ye, lê di zimanê Tirkî da ewqas serkeftî nîne. Ji bo ku Şêx Muşerref, perwerdehî di medreseyan da dîtiye, têda ders daye û zimanê pirtûkên dersê jî piranî bi Erebî û Farisî bûne, zimanê wî di bin bandora Erebî û Farisî da maye. Di dîwanê da ji 200î zêdetir helbest bi Erebî ne û pirê wan jî ji qesîdeyan, xezelan, murebbe'an, muxemmesan û yekmalikan pêk tên û bi qasî 10 helbestên wî jî bi Farisî ne. Ev agahiya hanê jî dide xuyakirin ku Şêx, zêde zêde di bin tesîra Erebî û Farisî da maye.

Di helbestên Kurdî da unsûrên Erebî û Farisî hin caran weke beytekê, weke risteyekê, hin caran jî weke nav, sîfet û terkîban derdikevine pêşberî me. Zimanê Şêx Muşerrefê Xinûkî, di helbestên Kurdî da zêde zêde bi peyv û têgehên Erebî hatine xemilandin.

Di helbestên Şêx Muşerref da unsûrên Erebi û Farisî jibêje, têgeh, biwêj û îqtibasên ji ayêt û hedîsan û ji hinek telmîhên ji bûyerên dîrokî pêk tên. Digel vê yekê di helbestan da hinek caran mulemmê'ên ku risteyeke wan bi Kurdî ya din bi Erebi û Farisî, yan jî du riste bi Kurdî û yê din jî hinek caran bi Erebi û hinek caran jî bi Farisî hatine bilêvkirin hene. Ev tesîra unsûrên Erebi û Farisî û îqtibasên ji ayêt û hedîsan taybetiyeke Xinûkî nîne, kevneşopiyeye edebiyata klasîkê ye. Lewra, Şêx Muşerref jî ev kevneşopiya hanê şopandiye. Lê hewceyê gotinê ye ku mirov, bibêje Şêx Muşerrefê Xinûkî, di bikaranîna zimanê Kurdî da serkeftî ye û ziman baş emilandiye. Eger mirov ji bona helbestên wî yê Kurdî rêjeyekê dayne, bi awayekî hêsan dikare bibêje di helbestan da tesîra Erebi û Farisî ji sedî bîst û pêncan zêdetir nîne.

3.1.1. Tesîra Devoka Botan û Hekariyê

Zimanê Şêx Muşerref, zimanekî servekirî û zelal e. Her çiqasî zimanekî klasîk bi kar anîbe jî peyvên ku di helbestên xwe da emilandiye, wateya wan hêsan e. Yanê weke zimanê Melayê Cizîrî giran nîne.

Mirov dema helbestên wî di ber çavan ra derbas dike, çawa li jêrê derbas dibe dibîne ku bandora devoka Botan û Hekariyê bi awayekî aşkere xwe nîşan dide.

Di devoka Botan û Hekariyê da herfa “t” yê dikeve dawiya lêkeran. Weke nimûne: bibit, dibit, nabit, diket, naket, divêt, bivêt, navêt û hwd. Di van malikên jêrê da ew lêkerên ku hatine bikaranîn herfa “t” yê hatiye dawiya wan.

Ji vê fikrê me dil daim dibit hey
Nehin têda birin û dağ û hem key¹⁸
Ji bo te afiyet bit ew şeraba
Vexarî te eya dostê Girafê¹⁹

Wê dema dî weqtê mirnê rû li ser axê nihî
Ey birader ferqê **naket** Sanihî bî ya Nûhî²⁰

Di devoka Botan û Hekariyê da peyva “şol” bi wateya hal, hereket rewş, fî'l û ‘emel tê bikaranîn. Şêx Muşerref, di malika jêrê da peyva “şol” di wateya fî'l û ‘emel da bi kar anîye.

Xweda mebrûr biket hecca te çêket
Hemî şolê te ey dostê Girafê²¹

Di devoka Botan û Hekariyê da navê “Xwedê/Xweda” bi formata Xudê/Xuda hatiye emilandin. Çawa di malikên jêrê da jî tê xuyakirin, Xinûkî jî navê “Xwedê/Xweda” bi formata Xudê/Xuda bi kar anîye.

Hemdê bê hed bo **Xuda** yê bê zewal û bê fena
Malikê her nî'metan û mu'tiyê her qenciyan²²

Ey **Xuda** ya dil bişîne ya me jî waşil bike

18 SÖNMEZ, r. 230.

19 SÖNMEZ, 208.

20 SÖNMEZ, 281.

21 SÖNMEZ, 208.

22 SÖNMEZ, 192.

Min ji bo hicran nîne  aqeta hilgirtin ²³

Ya bab  İzzedd n, **Xuda**
Zan  ji te nabim cuda
Ne li ser xetan ne li bin xetan
B  te tu ca na ebirim²⁴

Di devoka Botan   Hekariy  da bi taybet  peyva “digel”   “nik” t  bikaran n. Mirov dema li helbest n Ş x Muşerref müze dike, gelek caran peyva “digel”   “nik” hatiye bikaranîn. Bo nimûne:

Cumle sadat  li ho dest  ewan ma u dikem
Hem selaman r dikem her ez **digel** ba  nes m²⁵

Ey Muşerref bes bib j yeksane lew kurt   dir j
Y  ku zana b  li **nik** w  wek yekin lew ti t   te t²⁶

Di devoka Botan   Hekariy  da qertaf n weke “key, dey, ey” t ne dawiya l keran. Xinûkî j  ev qertafana z de z de emilandine. Weke nimûne:

Ji v  fikr  me dil daim dibit şey
Nehin t da birin   da    hem **key**²⁷

Kehniya sip   emek feqyan   newala **xwey** cemed
De t   hem  irn  tenn r qeb qeb dikin em her em in²⁸

3.1.2. Uns r n Erebi

  x Muşerref, seyday  medreseyan e   bi dehan salan di medreseyan da dersa feqiy n daye   bi awayekî a kere t  xuyakirin ku ew, pispor  zimanî Erebi ye. Mirov, dema d wana w  dide p   iya xwe   l  din re, dib ne ku   x, gelek di bin tes ra ziman  Erebi da maye. Sedema her  mezin j  ew e ku dema Kurd, d n  İslam  qeb l dikin   dibin bisilman, ziman  wan j  dikeve bin bandora ziman  Ereban. Lewra Quran bi ziman  Ereban hatiye nazilkirin   Hezret  P xember j  Erebi e.

Ji aliy  din va di nava Kurdan da ziman  Kurd , bi awayek  ferm  neb ye ziman  perwerdehiyê. Her  iqas  di medreseyan da  roveya dersan bi ziman  Kurd  be j  kit b n dersan  ar-p nc heb net da, bi tevah  bi Erebi ne. V  yek  j  tes reke gelek mezin li ser feq    seyday n wan kiriye.

Ji bo ku   x Mu erref j  kesek  ji ehl  medresey  ye, ev tes ra han  z de z de li ser w  j    b ye. Di edebiyata klas k da ev tes ra han  bandoreke hevpar e; yan  li ser hem  helbestvan   edebiyatnas n klas k kiriye. L  hewceye were gotin ku helbestvan   edebiyatnas n Kurdan, dema peyv n Erebi bi kar an ne, bi piran  ew rasterast negirtine; yan  dema peyv n Erebi bikar an ne, ber  xistina formata ziman  Kurd , pa   j  di hevok   helbest n xwe da bikaran ne. Em   nim neyan li j r  bidin.

23 SÖNMEZ, 161.

24 SÖNMEZ, 275.

25 SÖNMEZ, 165.

26 SÖNMEZ, 197.

27 SÖNMEZ, 230.

28 SÖNMEZ, 182.

Hinek nimûne ji peyvên Erebi yên ku Şêx Muşerref di helbestên xwe yên Kurdî da bi kar anîne.

Erebî	Kurdiya Wê	Erebî	Kurdiya Wê
Şehîh	Durust	Durr	Încî
Tekellum	Axaftin	Teellum	Pê eşandin
Lîqa	Hevûdin dîtin	Welakîn	Lê belê
Fîlheqîqet	Bi rastî	Lasiyyema	Bi taybetî
Ewraq û eşcar	Pel û dar	Fîraq	Cudayî
Îhtiraq	Şewitandin	Weşlet	Gîhandina hevûdin

Hinek nimûne ji ravekên Erebi yên ku Şêx Muşerref di helbestên xwe yên Kurdî da bi kar anîne.

Erebî	Kurdiya Wê
Nef'e tekellüm	Fayde ye axaftin
Mehellê 'ewn û hem neşrê	Cihê alîkarî û serkeftinê
Serrafê qulûban	Pisporê dilan
Deffa'ê kurûban	Tunekirinê derdan
Narê cehîm	Agirê dojhê

Hinek nimûne ji malikên Erebi ku di nava helbestan da derbas dibin:

Leke'l-hemdu îlahî we'ş-şelatu
'Ela zatî lehu kemulet şifatu²⁹

We şelle'l-lahu 'ela xeyrî'l-beraya
Fe mîn enwarîhî qed ðae 'urfe³⁰

We alî şumme eşhabu'l-mezaya
We men mîn hîzbîhî qed cae 'urfe³¹

Îlahî qed teheyertu we 'en geyrîke rece'tu
Bike emrî tefewweqtu fe xuz **mîm** ma me'elfa³²

Eberre'n-nase fî'l-qewlî
We muncîhîm lede'l-hewlî
We îh tes'el 'enî'l-fedlî
Fe haza leyletu'l-qedrî³³

29 SÖNMEZ, 231.

30 SÖNMEZ, 179.

31 SÖNMEZ, 179.

32 SÖNMEZ, 205.

33 SÖNMEZ, 256.

Yunacî'l-lahe fî'l-ğeybî
 We ma fî zake mîn reybi
 Se'a 'edwen île'ş-şîbî
 Lî xewfî'l-lahî we'z-ze'rî³⁴

Şêx Muşerrefêb Xinûkî, di bikaranîna terza mulemme'ê da xwe weke pisporek nîşan dide. Hinek caran risteya Erebi, di dawiya malikê da, hinek caran di navenda malikê da, hinek caran di serê malikê da û hinek caran jî di herdu risteyên dawiyê da bikar tîne. Ev yeka hanê di nimûneyên jêr da bi awayekî zelal têne xuyakirin.

Mîne'l-lahî, île'l-lahî; me'e'l-lahî, we fî'l-lahî
 Feya lî'l-lahî mîn ze'l-halî ya reb çi lezzet bû³⁵

Ya Eba Selman Suleyman ey bira û ey çira
 Bo çi mektûban birê nakî ji bo dostan çira
Hel tera innî erakum qeble mewtî hel tera

Yan evan derd û geman dê bibne qebrê bi xwe ra
 Ah ser û patêk helan ji vê firqetê ah firqetê³⁶

Eya Şêxê 'îraqî min tu yî ruh
 Tu yî ruh û rewan Şêxê 'îraqî
Îleykum eştekî we'l-qelbu mecruh
Bînarî'l-hubbî bu'dî we'f-tîraqî³⁷

Qelbê ehlê dilan û çeyera ehlê dinî
 Quwweta wî ji şehînsahê resûlê medenî
 Ruhniya qelb û ciger sani'ê burdê yemeni
Înnehu'l-quţbu bîhî'r-rîbhu fe mînhu'ixtenem³⁸

Weke li jorê jî derbasbû, di helbestên Xinûkî yên Kurdî da, unsûrên Erebi gelek zêde ne. Bo nimûne, me li jêrê çend mînak ji bo terkîb û hevokên Erebi û Kurdiya wan jî li hember wan dan.

Terkîb û Hevokên Erebi	Kurdiya Wan
Derd û gem û huzn û cefa ¹	Derd û xem û xemgînî û êş
Def'a gem û huzn û teillum ²	Defkirina xem û xemgînî û pê eşandin
Keza al we eşhab cemî'en ³	Keza malbat û hevalên wî bi tevahî
Ehlen we sehlen ⁴	Bi xêr û xweşî hatî
Huwe 'Uşmanu mîne'l-ħîlmî 'Eliyyu'ş-şiyem ⁵	Ew Osman e xûyê rûnermiyeke mezin e.

34 SÖNMEZ, 257.

35 SÖNMEZ, 196.

36 SÖNMEZ, 280.

37 SÖNMEZ, 246.

38 SÖNMEZ, 249.

3.1.3. Unsûrên Farisî

Şêx Muşerref, di helbestên xwe da di bin tesîra zimanê Farisî da jî maye. Wî, peyvên Farisî bikar anîne, lê gelek hindik. Li jêrê ji hinek peyvên ku wî di helbestên xwe yê Kurdî da bi kar anîne, weke nimûne hatine nîşandan.

Peyva Farisî	Kurdiya Wê	Peyva Farisî	Kurdiya Wê
Naşehîh	Nedurust	Dibosim	Paçî dikim
Nalezîz	Bêtahm	Mewlayê ma	Mewlayê Me
Bûsedar	Ramûsanvan	Bîm	Tirs
Xer	Ker	Xûb	Xweşik
Destê ma	Destê me	Nemî ayed	Nayê

3.1.4. Mexlesa Wî

Di edebiyata klasîk da weke kevneşopiyekê, helbestvan di helbestên xwe da gelek caran navên xwe yê rasteqînî bikar naînin, di dewsa navên xwe da ji xwe ra mexlesan bi kar tînin. Weke mînak; di edebiyata Kurdî da Melayê Cizîrî mexlesa “Nîşanî û Mela” zêdetir bi kar aniye û Feqîyê Teyran jî “Mîm Hê û Feqî” bikar aniye.

Em dema li dîwana Şêx Muşerref mêze dikin, dibînin ku wî jî ev kevneşopiya edebiyata klasîk bikar aniye û di helbestên xwe yê Kurdî da ji xwe ra mexlesa “Mîm Fa” û hinek caran jî mexlesa “Muşerref” bi kar aniye. Weke nimûne:

Îlahî bike meskenê **Mîm Fa**
Ewî bagê pir lezzet û hem şefa³⁹

Ya îlahî **mîm û fa** ye
Yê ji xelqê bêrica ye
Heviya zatê te maye
Pê ve ez hêviya hebîbim⁴⁰

Ey **Muşerref** bes bibêj yeksane lew kurt û dirêj
Yê ku zana bî li nik wî weke yekin lew tîşt û teşt⁴¹
Ey **Muşerref** beske xaran were rahet rûne tu
Qore hespê te xelas nake ewê deşta ‘ezîm⁴²

Di malikeke Erebî da jî Şêx Muşerref mexlesa “**mîm fa**” yê bikar tîne.

Îlahî qed teheyyertu we ‘en geyrîke recce‘tu
Bîke emrî tefewweđtu fe xuz **mîm** ma me‘el **fa**⁴³ (X: 6/9)

3.1.5. Edîbên Ku Li Ser Tesîr Kirine

Şêx Muşerrefê Xinûkî, di helbestên xwe da herî zêde di bin tesîra Melayê Cizîrî, Ehmedê Xanî,

39 SÖNMEZ, 220.

40 SÖNMEZ, 248.

41 SÖNMEZ, 197.

42 SÖNMEZ, 164.

43 SÖNMEZ, 204.

Melayê Bateyî, Mela Xelîlê Sêrtî û Seyîd Elî Findikî da maye û ji wan sûd wergirtiye. Li jêrê em dê li ser wan helbestvanên ku li ser Şêx Muşerrefê Xinûkî bûne xwedî bandor, bisekinin.

3.1.5.1. Melayê Cizîrî

Bandora Melayê Cizîrî him ji aliyê ziman va him jî ji aliyê naverokê va li ser Şêx Muşerref gelek zêde çêbûye. Weke mînak, helbesta Şêx Muşerrefya bi navê “Derdê Bêderman Fîraq e” dişibihe helbesta Melayê Cizîrî ya bi navê “Bi Narê Fîrquetê Şohtim”. Ji aliyê naverokê va zêde di bin bandora helbesta Cizîrî da maye, lê ji aliyê lefzî va riste newekhev in. Çarîna serî û ya dawiyê ya helbesta Cizîrî û ya Xinûkî evha ne:

Helbesta Melayê Cizîrî ya bi navê “Narê Fîrquetê Şohtim” benda serî û ya dawiyê.

Bi narê firquetê şoht im
Ji ferqê heta ser pê da
Xedenga xefletê nûht in
Ji berqa lami'a tê da⁴⁴
Mela bêqameta yekta
Qiyamet min çehvan dî
Fîrquetê rûsiyan bin te
Ji min canê şîrîn cê da⁴⁵

Helbesta Şêx Muşerrefê Xinûkî ya bi navê “Derdê Bêderman Fîraq e” benda serî û ya dawiyê.

Derdê bêderman fîraq e
Ew bi mişlê ihtîraq e
Ew didit xelqê filaq e
Rahetî vê ra fena ye⁴⁶

Her kesê dîtî bi şewket
Ew dizanî ew we naket
Heta ser tilyan bi zer ket
Yek ji wan jî mim fa ye⁴⁷

3.1.5.2. Ehmedê Xanî

Şêx Muşerrefê Xinûkî gelek zêde di bin tesîra Ehmedê Xanî da maye û hinek caran jî rasterast bi helbesta Xanî dest bi helbestên xwe kiriye. Weke nimûne di xezela xwe ya bi navê “Di Fesla Nûbiharê” da bi vê malika ku di Nûbihara Piçûkan da derbas dibe destpê dike:

Di fesla nûbiharê da digel dîlber biçim geştê
Ji ew xweştir ‘umur nayê li min hal qewî xweş tê⁴⁸

Şêx Muşerrefê Xinûkî, bi taybetî di bin bandora berhema Ehmedê Xanî ya bi navê “Nûbihara

44 Mela Ehmedê Zivingî, *Gerdaniya Gewherî Şerha Dîwana Melayê Cizîrî*, (Amadekarî û Wergera ji Erebî: Emîn Narozî), Weş., Avesta, Çapa 1ê, 2013 İstanbul, r. 123

45 Mela Ehmedê Zivingî, r. 139.

46 SÖNMEZ, 238.

47 SÖNMEZ, 239.

48 Ehmedê Xanî, *Nûbar*, (Berhevkar, Zeynelabîdîn Kaya), Weşanên Roja Nû, Stockholm 1986, r. 31; SÖNMEZ, 207.

Piçûkan” da maye. Ehmedê Xanî di berhema xwe da di serê her beşê da weke şîretê, gotinek gotiye. Xinûkî jî di serê helbestên xwe yên Kurdî da bi navê “Gûz û Miwîj” beşek nivîsandiye û têda şîretan li xwendekaran dike. Dema mirov vê beşê dixwîne, dibêje her wekî ku ez Nûbihara Piçûkan dixwînim:

Di serê beşa yekem da Ehmedê Xanî evha dibêje:

Heta tu dewr û dersan nekî tekrar û mesrûf
Di dinyayê tu nabî ne meşhûr û ne me’rûf⁴⁹

Şêx Muşerrefê Xinûkî di serê beşa “Gûz û Miwîj”an da evha dibêje:

Bixûnin hûn nekin teqşîr û sistî
Emanet se’î û teşîl û durustî⁵⁰

Bixûnin hûn di havîn û zivistan
Nebî çêbî ji we yek roj û westan⁵¹

Bi dîqqet hûn bikin daim mişal e
Muşale malekî qet bêzewal e⁵²

3.1.5.3. Melayê Bateyî

Melayê Bateyî, helbesta xwe ya bi navê “Ya Îlahî Ez Xerîbim” li ser xerîbî û xurbetiyê nivîsandiye û her weha Şêx Muşerref jî bi rengê Melayê Bateyî û bi heman navê, helbestek nivîsandiye.

Ya îlahî ez gîrîbim
Daima her dilkebîb im
Bêhebîb û bêtebîbim
Mam dinav qewmê xerîb⁵³

Şêx Muşerrefê Xinûkî jî di qesîdeya xwe ya bi navê “Ya Îlahî Ez Xerîbim” da evha dibêje:

Ya îlahî ez gîrîbim
Bênewa me bêdelîl im
Ya îlahî ez ‘elîlim
Bêdewa me bêtebîbim⁵⁴

Hemdê bêhed bo Xudayê ‘alemîn
Ew Xudayê daye me dînê mubîn⁵⁵

Şêx Muşerrefê Xinûkî jî di qesîdeya xwe ya bi navê “Ey Muzeffer Ey ‘Ezîz Ey Çîçeka ‘Ebbasiyan” da evha dibêje:

49 Ehmedê Xanî, r. 9.

50 SÖNMEZ, 211.

51 SÖNMEZ, 211.

52 SÖNMEZ, 211.

53 M. Xalid Sadîni, *Mela Huseynê Bateyî- (Jiyan, Berhem û Helbestên Wî)*, Weş. Nûbiharê, Çapa 3yan, İstanbul 2013, r. 68.

54 SÖNMEZ, 247.

55 Melayê Bateyî, *Mewlûd*, Amadekar Huseyn Şemrexî, Weş. Nûbiharê, Çapa 2yan, İstanbul 2012 r. 9.

Hemdê bê hed bo Xudayê bêzewal û bêfena
Malikê her nî'metan û mu'tiyê her qenciyan⁵⁶

3.1.5.4. Seyîd Eliyê Findikî

Şêx Muşerref li ser şêxê terîqeta xwe bi navê "Gelek Îro Birîndarim" û "Gelî Berwariyan Beskin" du helbest nivîsandine û Seyîd Eliyê Findikî jî bi navê "Meded Seyda Meded Seyda" helbestek nivîsandiyê. Li xwarê, me jî helbesta Findikî û Xinûkî çarîna yekemîn daye. Findikî evha dibêje:

Meded Seyda meded Seyda
Mi etrafê dinê tek da
Yekî wek te nebû peyda
Meded Seyda meded Seyda⁵⁷

Helbesta Şêx Muşerrefê Xinûkî ya bi navê "Gelek Îro Birîndarim" jî evha destpê dîke:

Gelek îro birîndarim
Medet ya Şahê Erbîlê
Gelek îro gunehkarim
Medet ya şahê Erbîlê⁵⁸

Helbesta Şêx Muşerrefê Xinûkî ya bi navê "Gelî Berwariyan Beskin" jî evha destpê dîke:

Gelî Berwariyan beskin
Bikin tewbê ji îşyanan
Bi hawar û ji dil bejin
Meded şêx Es'edê Sanî⁵⁹

4. MÎNAK JI HELBESTÊN ŞÊX MUŞERREFÊ XINÛKÎ

Kitêba Gûz û Miwîj⁶⁰

Gelî feqyan gelî feqyan nezer kin
Heçî bêjim bizanin hem jiber kin

Çikû ez bo we tehqîqa evinim
Muhibbek şadiqim hem gemrevînim

Kelamê min xweş û pir nazdar e
Şîrîn e taze ye wek nûbihar e

Ji bo qeṭ'a xerabî şîrê tîj e
Wekî navê xwe ye gûz û miwîj e

Fesla Tehşîlê⁶¹

56 SÖNMEZ, 192.

57 Seyîd Elî Findikî, *Dîwana*, Amadekar, Selman Dilovan-Huseyn Şemrexî, Çapa 7an, İstanbul 2014, 83.

58 SÖNMEZ, 242.

59 SÖNMEZ, 260.

60 SÖNMEZ, 242.

61 SÖNMEZ, 211-212.

Bixûnin hûn nekin teqşîr û sistî
Emanet se'î û teşîl û durustî

Durustî lefzekî kurt û dirêj e
Kesê ku ew durust nabî qirêj e

Bixûnin hûn di havîn û zivistan
Nebî çêbî ji we yek roj û westan

Kesê xwenda muheqqeq her emîr e
Nexwenda her wekî pîvaz û sîr e

Bi dîqqet hûn bikin daim mişal e
Muşale malekî qet bêzewal e

Ji metnan qet nebî lefzek jibîr kin
Xwe destvala û bêmal û feqîr kin

Nivîsandin qe nahêlî ku xwenda
Ji 'ilmê xwe biket yek lefzê winda

Ji 'ilm ra qelem la şekke nîv e
Ji bona her kesê xet zêr û zîv e
Feşla Qedrê Seyda⁶²
Ji bo seyda muheqqeq ferz e îkram
Kesê ku nake îkram naxwe înam

Ji seyda ger dixwazî îstifade
Divêtin tu bikî bo înqiyade

Ji seyda ra kesê nakit îta'e
Qe nabînî di dinya intifa'e

Eger jê ra muşî' nabî bizane
Ku seydayê te ew nefsa nezane

Ji bo wî zahir û başîn evîn be
Kesê ku ew nevê jê ra nevîn be

Îmamê me Elî dêjî efendim
Li her erdê ji bo ustadî 'ebdim

Yekî got Ey Sikender bo çi daim
Dikî teqdîm li ser babê xwe 'alim

62 SÖNMEZ, 212.

Cewab da faida bab fena ye
Welakin faida 'alim beqa ye

Fesla Mu'ameleta Hevalan⁶³

Bi hev ra xweş biborînin bi şahî
Bixûnin hûn bi meqşûda îlahî

Bihurmet bin ji bona hev dewamî
Hemî pêk ra ji hev ra kin gulamî

Emanet sed emanet sed emanet
Ji bona hev bikin daim şiyamet

Xuşûşen yê ku lefzek zêde xwendî
Hemî hev ra ji bo bêjin efendî

Hemî hûn eskerê xaşê îlah in
Gulam û xadimê wî barigah in

Eger ku hûn ji bona hev nebaş bin
Ji dergeh dê li paş bin bê me'aş bin

Nebî carek di دنیاê ku şer kin
Heta saqin fihêtkar û zerer kin

Nebêjin ratiba min zêde dûr e
Weya ev xizmeta hanê bizer e

Nikarim ez hero hucrê bimal im
Li mala xwe 'ezîz û hem delal im

Kubar im min ji şalê xwe fihêt e
Binêre îşlikê min şubhê pêt e

Feşla Exlaq⁶⁴

Nebî çavê we daim bî li kevçik
Weya şalê heşîn û ya nepirçik

Cil û pirçik ji exlaqê jinan e
Biha nakit kesê metnê wî nan e

Ji bo feqiyan civat û hem 'elaiq
Di gel geyrî feqan qet nîne laiq

63 SÖNMEZ, 213-214.

64 SÖNMEZ, 215.

Di nava gund herin meşyek giranî
Li rast û çep nezer 'eyb e tu zanî

Muheqqeq pir kenîn û dengbilindî
Munafî ne ji bona 'eqilmendî

Cihan paqij bikin çendî bi karan
Di hucran qirş û qal wek 'eyb û 'aran

Gelî Feqyan⁶⁵

Gelî feqyan gelî cem'a şîrînan
Bi wê derman dikim her dem birînan

Çira hûnin di dîwana evînan
Bi min mehbûbtirin ji mal û defînan

Bi we şahî dibit qelbê hezînan
Dikim gohrê we şîrînan û Zînan

Emanet metin û tekrar û mutale
Ji we ra ewlatirin ji hesp û mehînan

Bihev ra xweş biborînin bihev ra
Bixun qend û nebat û hingivînan

Welê çend rojekan hûn min 'efûkin
Nekin behsê ji dal û ra û sînan

Xatime⁶⁶

Îlahî tu min û feqyan Îlahî
Hîmayet kî ji ef'alê menahî

Me şîrîn kî bi wan ewşafê şîrîn
Gelek muhtac û ne 'ilac û feqîrin

Ji wî behra ku jê rihtî bi qencan
Bike îhsan ji bo me yek du fincan

Şelat û hem selam hingî hîrûfan
Li pêxember di gel şehib û mirovan

ENCAM

65 SÖNMEZ, 216.

66 SÖNMEZ, 217.

Şêx Muşerrefê Xinûkî di serê sedsala XXan da hatiye dinyayê û di serê sedsala XXIan da wefat kiriye. Xinûkî li pişt xwe gelek berhemên watedar hiştine û bi taybetî jî dîwana wî ya bi çar zimanî ji bo Edebiyata Kurdî ya Klasîk gelek muhim e, lê belê heta vê demê zêde nehatiye naskirin. Me xwest ku em li ser vê berhemê bixebitin û bala lêkolîner û xoşewîstên edebiyatê bikişînin serê. Di vê xebatê da em bi tenê li ser helbestên Şêx Muşerrefê Xinûkî yên Kurmancî sekinîne û me vekolaye. Di xebata xwe da me transkirîpsiyona helbestan çêkiriye, ji aliyê ruxsarî û naverokê va tehlîla wan çêkiriye. Piştî vekolîna me ya li ser helbestên Xinûkî yên Kurdî em gihêştin van encamên jêrên:

Şêx Muşerref di sala 1926an da hatiye dinyayê û di sala 2008an da jî wefat kiriye. Seyda li pişt xwe gelek berhem hiştine, lê heta vê gavê berhemên wî bi awayekî rêkûpêk nehatine çapkirin û bi awayekî desxet di destê malbata wî da mane.

Xinûkî helbestên xwe bi tevahî di dîwaneke serbixwe da berhev nekirîne û desxetên xwe li cem xwe veneşartîye. Hinek helbestên wî ji aliyê heval û dostên wî va hatine berhevkirin. Hetanî vê gavê di destên me da du nusxeyên dîwanê hene û ev her du nusxe jî di bin qontrola muellîfî ra hatine derbaskirin. Gelek helbestên wî jî wînda bûne.

Dîwan bi çar zimanan, yanê bi Erebi, Farsi, Kurdî û Tirkî hatiye nivîsandine. Helbestên Kurdî bi tevahî 78 lib in û cureyên wan jî qesîde, mesnewî, xezel, murebbe, muxemmes û yekmalik in.

Naveroka helbestan bi piranî tesewuf, 'eşqa îlahî, nesîhetên di der bareyî exlaq û xwendinê da ne.

Seyda kevneşopîya edebiyata klasîk berdewam kiriye û di helbestên xwe da gelek "mezmûn" bi kar anîye.

Di nav helbestan da misra an jî malikên bi Erebi yan jî bi Farsi hene. Ev jî nîşan dide ku Şêx çawa di warê zimanê Kurdî da pispore her wisa di zimanê Erebi û Farsi da jî pispore.

Haya muellîfî ji edebiyata Kurdî heye û Dîwana Melayê Cizîrî, helbestên Feqiyê Teyran, berhemên Ehmedê Xanî, Nehcu'l-Enama Mela Xelîlê Sêrtî û Dîwana Seyît Elî Findikî xwendîye. Lewra mirov dema helbestên wî dixwîne û dinirxîne tesîra wan şairên ku navên wan derbas bûn dibîne.

Xinûkî helbestên xwe bi kêşeya erûzê nivîsandiye û di bi kar anîna qalibên erûzê da serkeftî ye lê di hinek helbestan da jî di kêşa erûzê da tevlihevî heye.

Şêx Muşerref di warê wergerê da jî gelek serkeftî ye, lewra wî helbesteke Mewlana Xalidê Şehrezorî wergerandiye Kurdî. Mirov dema vê wergerê dixwîne qet bêhna wergerê jê nayê.

Di helbestên xwe da ji bo feqîyan gelek nesîhetan dike û dixwaze bi rêya helbestê wan teşwîqî xwendinê bike.

CAVKANÎ

Adak, Abdurrahman, "Edîbê Mezin Şêx Muşerrefê Xunûkî Çû Rehma Xwedê", *Nûbihar*, h. 104, 2008.

Adnan, Demircan, *İhsan Sureyya Sırma, Pervariden Parise*, Weş. Beyan, İstanbul 2018.

Burhanettin Duran, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM-XIX. Dönem (1991-1995)*, TBMM Kültür Sanat Kurulu Yayınları, No: 15, (2012), I, 115.

Ebdulkerim Muhammed el-Muderrîs, *Ulemauna fî xîzmetî'l-îlîm ve'd-dîn*, (nşr. Muhammed Alî

el-Qeredaxî, Bexdad 1983, Daru'l-Hurriye.

Ehmedê Xanî, *Nûbar*, (Berhevkar, Zeynelabîdîn Kaya), Weşanên Roja Nû, Stockholm 1986.

Ethem Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Değimleri Sözlüğü*, Rehber Yayıncılık, Ankara 1997.

Îbn Manzûr, Cemaluddîn Muhammed b. Mukerrem, *Lîsanu'l-Arab*, (nşr. Abdullah Alî Kebîr, Muhammed Ahmed Hesbullah, Haşîm Muhammed eş-Şazilî), Daru'l-Mearîf, Qahîre, XV, 1360.

M. Halil Çiçek, *Doğu Medreselerinin Serencamı*, Beyan Yayınları, İstanbul, 2009, r. 15; Ziya Kazıcı, *İslam Eğitim Tarihi*, MÜİF Vakfı Yayınları, Çapa 4an, İstanbul 2016.

M. Halil Çiçek, Molla Halil b. Hüseyin b. Halid el-Ömerî", *Uluslararası Siirt Sempozyumu*, İzmir 2007.

M. Xalid Sadîni û Tehsîn Doskî, *Şêx Muşerrefê Xinûkî û Şairên Malbata Wî*, Çapxana Parêzgeha Dihokê, Çapa Êkê, Dihok 2013, r. 16-24.

M. Xalid Sadîni, *Mela Huseynê Bateyî- (Jiyan, Berhem û Helbestên Wî)*, Weş. Nûbiharê, Çapa 3yan, İstanbul 2013.

Mela Ehmedê Zivingî, *Gerdeniya Gewherî Şerha Dîwana Melayê Cizîrî*, (Amadekarî û Wergera ji Erebî: Emîn Narozî), Weş., Avesta, Çapa 1ê, 2013 İstanbul.

Melayê Bateyî, *Mewlûd*, , Amadekar Huseyn Şemrexî, Weş. Nûbiharê, Çapa 2yan, İstanbul 2012.

Nesim SÖNMEZ, *Dîwana Şêx Muşerrefê Xinûkî*, Weşanên Weşanxaneyê Seyda, Ankara 2018.

Seyîd Elî Findikî, *Dîwana*, Amadekar, Selman Dilovan-Huseyn Şemrexî, Çapa 7an, İstanbul 2014.

PÊVEK

ÇEND NIMÛNE JI NUSXEYÊN DÎWANÊ

مولانا ابوالكرات الحوزي
 في مسكنه وقرية كلابية ابيه
 في سنة ١٢٠٠ هـ
 كتاب القوائد
 لمولانا وماذا الشيخ
 مشرف شرفه الله
 في التاليف
 آمين
 هذا الديوان حقه ان يحرق بالنار ويحرق بها والانه ردا تامستفاد منه سبحانه في كتاب
 ماضي و قاضي و طرائق النور
 (١٠٠)

Nusxeya Mela Osmanî Rûpela Yekem

سلام على كل
 ابيها كماله
 في سنة ١٢٠٠ هـ
 في مسكنه وقرية كلابية ابيه
 في سنة ١٢٠٠ هـ
 كتاب القوائد
 لمولانا وماذا الشيخ
 مشرف شرفه الله
 في التاليف
 آمين
 هذا الديوان حقه ان يحرق بالنار ويحرق بها والانه ردا تامستفاد منه سبحانه في كتاب
 ماضي و قاضي و طرائق النور
 (١٠٠)

Nusxeya Mela Osmanî Rûpela Duyem

٣

نى ژنورا ته منور بوئه اف و ژو وهيبه
 فى الحقيقت هرتوى رونا هيا رونا هيا ن
 نى ژنه موجود بوئه فى الحقيقت هردوكون
 هم ژنه بهنا خوكرتن مسك و مسك حوريان
 حضرت آدم زجته دركتوى چاره بو
 يا بخند وى بلندگوت حق گرانده ژانسيان
 هم بهنا ته ژطوفان حضرت نوح بو خلاص
 هم بهنه ژاگر خلاص بو اورئيس انبيان
 حضرت يوسف ژنه او حسن بي حدگرتو
 حضرت موسى ژنه بو خسرانرا نيليان
 حضرت ايوب به حد ژبو وى عافيه
 حضرت عيسى به او بو مسيحت بي زبان و
 هم مديانه ژبرا خلفان دن مقصود بو
 دكرن قصداوى جبريل وهم روحانيان
 صدوك و يس الفرائى كول درگاه تنه

Nusxeya Mela Xidir Heşerî Rûpela

هذه بعض قصائد الأستاذ الأكبر الشيخ مشرف
 فقه الله أسرار العلية وإفاض على العالمين أنوار
 وبلغوا الهدى آمين
 بسم الله الرحمن الرحيم
 يا رسول الله توک مقصود ژخا حاجيان
 يا رسول الله توى حق درگه محتاجيان
 هر دکت قصدا ته ی گنه مزین بی حد کرى
 هر توى یا سید عالم هوا را عاصيان
 هر کسى غمگین و محزون دل کلهر دل تری
 وقت کو بگری رکا با ته دگهته نشاهيان
 هر کسى دنیا فیه لی طنک بوی بی حد اگر
 او فقیر دست فالابی دلیل چاره بی
 دی دوا ته هسک بگری ای تو بجزا قنجیان
 بی کو دل صوهقی ژتھنان دی بکت قصدا ته او
 لوتوی سرکھن بی شهبه ژبو سر کھنجان

Yekem Nusxeya Mela Xidir Heşerî Rûpela
Duyem

نى ژنورا ته منور بوئه اف و ژو وهيبه
 فى الحقيقت هرتوى رونا هيا رونا هيا ن
 نى ژنه موجود بوئه فى الحقيقت هردوكون
 هم ژنه بهنا خوكرتن مسك و مسك حوريان
 حضرت آدم زجته دركتوى چاره بو
 يا بخند وى بلندگوت حق گرانده ژانسيان
 هم بهنا ته ژطوفان حضرت نوح بو خلاص
 هم بهنه ژاگر خلاص بو اورئيس انبيان
 حضرت يوسف ژنه او حسن بي حدگرتو
 حضرت موسى ژنه بو خسرانرا نيليان
 حضرت ايوب به حد ژبو وى عافيه
 حضرت عيسى به او بو مسيحت بي زبان و
 هم مديانه ژبرا خلفان دن مقصود بو
 دكرن قصداوى جبريل وهم روحانيان

Nusxeya Mela Xidir Heşerî Rûpela Sisêyan

صدوك و يس الفرائى كول درگاه تنه
 بوسه داروى درينه نفتى و گيلانان
 گردن جه بوليكزان وى دى دى جه بى
 و صنه لگرتن آيا بيئا هيا بيئا هيا ن
 پشت سرت العالمين مدح نه گون درویم
 دى چه بيژن حادثان بي زبان وى بيان
 ذرياته ذرينك پاك و تميز و طاهره
 هر بوان دم دكت خالف لانس و جنيان
 جمله اصحاب نه حقا هدايات امنين
 پر بال و روح جهاد كروان شهيد و غازيان
 خاصه صديق الكبروى شه صاحب هذ
 حضرت فاروق فجاج عراق و شاهيان
 جامع قرآن ذى النورين پرفضل و حيا
 حضرت كزاره وى سرعسكر ايمانان

Nusxeya Mela Xidir Heşerî Rûpela Çarem